

Utpostens
dobbeltime

Med hjerte for refleksjon

Margrethe Aase
INTERVJUET AV ESPERANZA DIAZ

Margrethe Aase er lege i spesialisering

i hjertemedisin ved Haukeland

Universitetssykehus og stipendiat ved
seksjon for allmennmedisin i Bergen,

hvor hun forsker på hvordan leger og pasienter håndterer

død og tap, mening og sårbarhet. Litt over 30 år gammel er hun allerede blitt

intervjuet i forskjellige sammenhenger. Spør vi henne hvorfor, responderer hun med noe av det som karakteriserer henne best: det brede smilet.

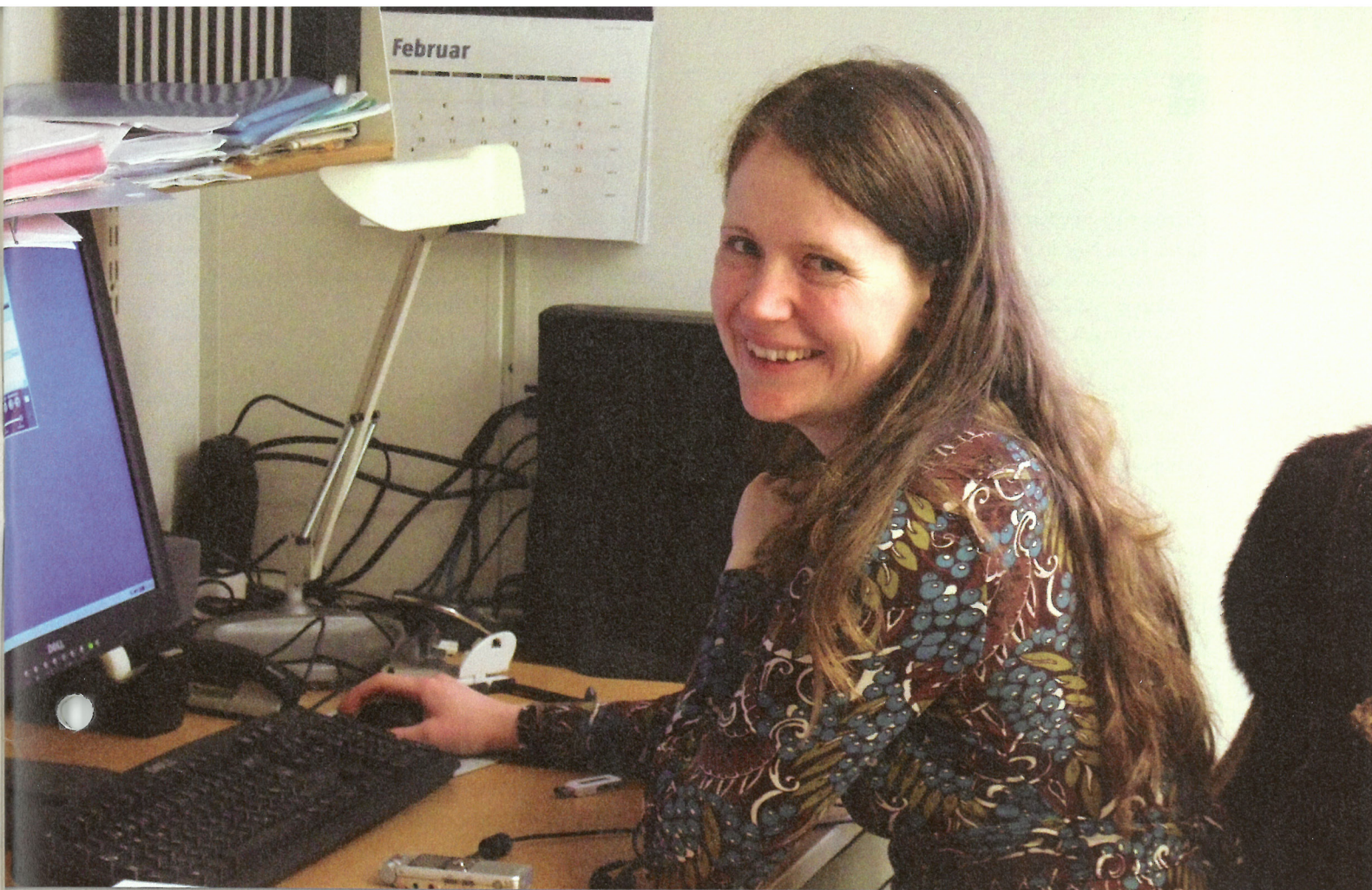
Studietiden

Margrethe vokste opp i Måløy i Sogn og Fjordane og flyttet til Samnanger kommune utenfor Bergen ti år gammel. Hun bestemte seg for å bli lege av idealistiske grunner. Barnedømmen var å jobbe med gatebarn i Brasil og dit dro hun i 1997. Etter å ha jobbet tre måneder i en barnehage i landsbyen Faxinal med fattige barn, skulle hun tilbake til Norge og bli lege. Verden skulle reddes og en romantisk ung pike var villig til å gjøre noe godt for flest mulig. Men hun hadde ikke helt tenkt gjennom hva medisinstudiene skulle bety for henne. En eksistensiell krise startet allerede etter det første møte med disseksjonssalen i første studieår i 1997. Illusjonene og det hun kaller for «vrangforestillinger» om livet og om å være doktor falt fra hverandre. Spørsmål om legerollen, profesjonalitet, invasjon av pasientens intimitet, å leve seg inn i andres smerter versus evnen til å distansere seg fra lidelse opptok henne:

«Jeg ble veldig opptatt av å skape en kontrast til denne vellykkede medisinstudenten som bare suste gjennom alt. Derfor valgte jeg å snakke om tro, religion, etiske og filosofiske problemer ved studiet. Det var et problem for meg at folk ikke snakket så mye om disse problemene som var knyttet til å være medisinstudent, å tilpasse seg den medisinske kulturen, særlig dette med døden.»

Invitasjonen til Filosofisk poliklinikk i Bergen i 1998 kom da som frisk luft til en student som nesten hadde gitt opp. Der fant hun «et språk som beskrev det opplegg jeg var inne i,

Margrethe på kontoret.

de etiske og filosofiske sidene ved medisin som jeg var opptatt av. Det var som å komme hjem». Men Margrethe fant ikke bare ord, men mennesker, både medstudenter og leger som ble forbilder for henne. Den personlige kontakten viste seg å være noe av det viktigste for Margrethe gjennom årene. Også for å velge spesialitet.

Valg av spesialitet

Egentlig søkte Margrethe jobb på hjerteavdelingen som student med lisens for å bevise at hun ikke passet der. Likevel blir smilet enda bredere når hun snakker om hjerteavdelingen på Haukeland.

M: Vi hadde egne faddere som passet på oss. Det var mange skumle ting, men det var veldig kjekt å jobbe med de andre.

U: Men du hadde dine forbilder i allmennmedisin og du har i dag en hovedveileder, Kirsti Malterud, som er fastlege i Bergen. Hvorfor ble du ikke allmennpraktiker?

M: Det var overraskende for meg selv. Det var allmennmedisin og psykiatri jeg hadde tenkt på, men det ble så store kontraster for meg i turnus. Jeg var for mye alene på kontoret. Pasientene kom inn og ut. Vaktene var for tøffe og skremmende for meg, og de var ensomme, bortsett fra når det var rød respons. Det var nesten det beste. Da kom jo ambulanseteamet. Da var vi sammen... Læringskurven ble for meg litt for bratt.

U: Men du går nå lange vakter og har alvorlig syke pasienter på hjerteavdelingen.

M: Ja, men der er vi alltid tre assistentleger pluss turnuslegen i forvaktsteamet, og bakvaktene er tilgjengelige og vi kan alltid ringe dem. Men det er mest det med å jobbe i team. Å gå visitt, morgenmøter med 20–30 leger. Du er aldri alene.

U: Hva skal til for å bli i allmennpraksis, synes du?

M: Du må være ekstremt dyktig på mange ting. Alternativet er at du kan leve med at det er en god del ting du ikke kan nok om. Ellers må du være som de gamle, gode allmennlegene, tilgjengelig 24 timer i døgnet, alltid for pasienten. Du må tåle ensomhet og vurderingene alene. Alle de andre yrkesgruppene med denne type utfordrende vaktarbeid (politi, brannmenn, osv) har muligheter til debriefing ved vanskeligheter. Dette savnet jeg i allmennpraksis. Jeg tror at det er viktig å legge godt til rette i turnus hvis man vil rekruttere flere til allmennpraksis.

Forskning på sårbarhet og andre legeutfordringer

Margrethe vurderte muligheten til å forske etter turnus allerede på slutten av studiet. Som en forlengelse av sine tankeprosesser ville hun forske innen medisinsk filosofi anvendt i en klinisk setting. Hun begynte å skrive på en protokoll i turnus, som hun hadde på Lærdal Sjukehus og

distrikt i Vågsøy Kommune, og fikk ja frå Kirsti Malterud og Jan Erik Nordrehaug om å være veileder.

«Det var ikke noe pågående prosjekt innen dette på hjerteavdelingen fra før, og siden det var der jeg hadde hatt sommerjobb, spurte jeg sjefen, Jan Erik Nordrehaug, om dette var interessant å se på i en kardiologisk sammenheng. Det syns han absolutt, siden det er mye dramatikk og liv/død-settinger på denne avdelingen, som kan være utfordrende både for pasienter og helsepersonell.»

Margrethe begynte å jobbe i 2005 på hjerteavdelingen, og fikk den høsten PhD-stipend frå Helse Vest. Hun har siden det kombinert klinikk og forskning. I forbindelse med sitt doktorsgradsprosjekt har hun intervjuet en del av sine kolleger om temaer som liv, død, skyld og legeansvar. «Det gjør noe med miljøet når man kan ha en slik åpenhet» sier hun med et alvorlig, men fremdeles smilende, ansikt. Hun har lært at de fleste kollegene faktisk har en del tanker om disse eksistensielle problemstillingene som hun savnet som student. Mange leger har andre kolleger de drøfter vanskelige situasjoner med. Men man bruker ikke mye tid på å snakke om dette. Det blir mer en slags intern kode for anerkjennelse av vanskelige situasjoner.

«Fellesskapet er nesten som skjebnefelleskap. Du vet at folk har respekt for de påkjenningsene en står ovenfor, selv om det ikke blir pratet så masse. Det kan være nok med et anerkjennende nikk, at du visste at alle rundt deg vet om dette som er tøft. Døden er faktisk ikke det verste for legene, men ansvarligheten som gir en fallhøyde. De (kollegene) kan bare nikke til deg og du vet at de også vet at dette kan være vanskelig.»

«If you cannot tolerate that risk, you should never become a physician» er tittelen og kanskje konklusjonen for hennes siste artikkel¹. Da snakker vi om risiko for å ta feil, for å erkjenne eksistensielle sider av legerollen. Hun understreker at dette ikke bare gjelder hjerteleger, men alle som jobber i kliniske stillinger. Dette står det fremdeles lite om på timeplanen for studentene.

Mentor for studenter

U: *Det du savnet som student har du på en måte funnet igjen blant legene som daglig tar seg av alvorlig syke pasienter og som må snakke med dem om for eksempel, kirurgiske inngrep med høy dødelighet. Burde dette komme tydeligere frem i studietiden?*

¹ M Aase, JE Nordrehaug, K Malterud. «If you cannot tolerate that risk, you should never become a physician»: a qualitative study about existential experiences among physicians. J Med Ethics 2008; 34:767–771.

M: Ja, og det er Seksjon for allmennmedisin samt Psykiatrisk klinikk som gjør noe med dette i Bergen. Vi hadde god undervisning i kommunikasjon av allmennleger, og psykiater Tor Jacob Moe snakket om det å gjøre alvorlige feil og overbringe dårlige budskap. Men for meg og andre studenter som var med i Filosofisk poliklinikk var det viktigste å ha en personlig mentor, Edvin Schei. Vi var hjemme hos ham og kunne snakke om alt mulig, bli kjent med en lege, ha en personlig kontakt. Men disse temaene skulle absolutt tas mer systematisk opp på timeplanen. Ferdigheter som debriefing må læres.

U: *Du er selv mentor for medisinstudenter nå. Hva opplever du der?*

M: I starten lurte jeg på om det var mest givende for meg selv. Det er så kjekt å få lov til å snakke om det de lurer på, og eventuelt bidra.

Mentorordning er et tilbud fra Universitet i Bergen til noen studenter. Grupper av seks til sju studenter blir tildelt en frivillig mentor. Studentene treffes regelmessig med mentoren og drøfter spørsmål om det de lurer på. Stikkord er relasjon, personlig kontakt og tillit blant studentene overfor en lege med erfaring som er åpen for alle typer samtaler.

Elektronikabasert popstjerne på fritid

I tillegg til medisin, studerte Margrethe i perioder musikk. Hun er komponist, sanger og pianist, og hovedinspirasjonskilden i mange år har vært medisinstudiene og kontakt med pasientene. For henne har musikk vært en måte å bearbeide eksistensielle spørsmål på, en slags egenerapi. Første platen ble spilt inn i valgterminen rett etter preklinikken, blant annet med «I dissociate», en death metal-inspirert hat-sang til de prekliniske studiene. Etter hvert ble sangene roligere. Hun komponerer og spiller fremdeles, med inspirasjon både fra medisin og fra andre deler av livet. På fritiden jobber hun med den neste platen. Den skal hete «Appearing» og kommer forhåpentligvis ut i løpet av året på hennes eget plateselskap, Ischemia Records.

Vant til å bevege seg i de eksistensielle rommene

Margrethe har virkelig jobbet for å klare å forstå hva hun kunne gjøre for andre mennesker som lege, og hvordan hun skulle forstå sin egen rolle. Hun har brukt mange timer og dager på å lese filosofi, skrive dagbok, lage musikk. Utposten tør å spørre om det ikke kan være for mye av det også. Vi lurer på om dette har kommet pasientene til gode.

M: For meg var det ikke noe valg. Nå har jeg fått en annen ro. Jeg håper at jeg er mer i stand til å se en helhet i pasientene. Du kan se det på blikkene deres: en redsel av og til, og utryggheten. Men jeg sitter ikke med fasit. Jeg blir fremdeles altfor involvert iblant, men jeg er nå vant til å bevege meg i de eksistensielle rommene både personlig og akademisk. For meg

var det viktig å fokusere på personlig prosess gjennom studiene, og dette er kanskje noe jeg kunne ønske for andre studenter også. Legens sårbarhet har vært et forsømt tema,

og jeg tror det er viktig å øke fokus på dette, både under studiet og senere, med for eksempel diskusjonsforum, debriefing eller kollegastøtteordninger.

“For meg var det viktig å fokusere på personlig prosess gjennom studiene og dette er kanskje noe jeg kunne ønske for andre studenter også.”

